

Bužarovski Dimitrije – od *Raziskovalnih metodologij, apliciranih v muzikologiji* (2012) do *Zgodovine glasbene estetike* (2013)

Avtor Dimitrije Bužarovski (roj. 1952 v Skopju), doktor znanosti in redni profesor na Fakulteti za glasbeno umetnost Univerze Cirila in Metoda v Skopju, v tem mandatu tudi redni (mednarodni) član uredništva naše revije, je ugleden makedonski in mednarodno relevanten skladatelj, vsestranski umetnik in znanstvenik z različnih interesnih področij – kompozicije, muzikologije, računalniške in elektronske glasbe, izvajalec in učitelj. Je avtor številnih člankov in več knjig, ki tako kot obe v naslovu omenjeni prispevajo na področjih, kot so estetika, analiza, glosar (besednjak, slovar tujk), digitalni arhivi, muzikologija, metodologija idr., vse seveda v glasbi in za glasbo. Leta 2000 je ustanovil in še vedno vodi IRAM – Institute for Reserach and Arhiving of Music/Inštitut za raziskovanje in arhiviranje glasbe, v katerem imata poseben položaj balkanska in še posebej makedonska glasba (http://.tape-online.net/docs/audiovisual_research_collections.pdf). Na podlagi tega je nastal makedonski študentski radio (ustanovljen leta 2003); organizirali so šestnajst mednarodnih konferenc (Makedonija, Nizozemska in Švica). Leta 2001 je na podlagi teh izkušenj in rezultatov Bužarovski ustanovil program sonologije in multimedijske na FMU UKIM v Skopju za dodiplomske in podiplomske študente. Samo v zadnjih devetih letih je bil kot pedagoški, znanstveni in umetniški sodelavec mentor več kot štiridesetim doktorandom in magistrskim diplomantom. Od leta 2012 ob-

staja Buzarovski Archive/Arhiv Bužarovski – BuzAr (<http://www.mmc.edu.mk>), ki vključuje partiture, izvedbe, video in avdio posnetke, bogato kulturno dediščino ter muzikološka in etnomuzikološka dela, med njimi tudi film o retrospektivi njegovih koncertnih naslovov od op. 1 do op. 62; torej skladatelja D. Bužarovskega in potek od prvih do zadnjih videov.

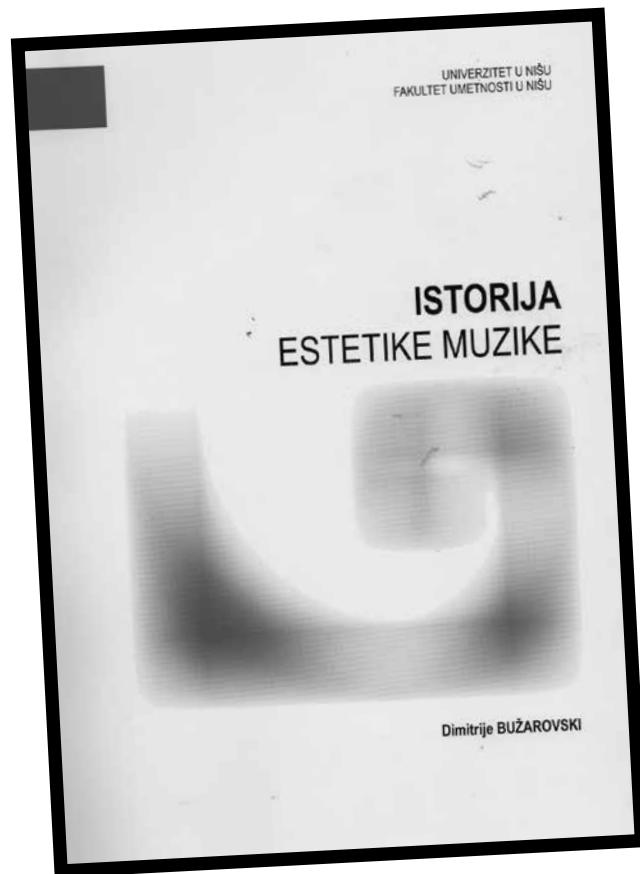
Njegov bogati in raznoliki skladateljski opus zajema dela za solistične inštrumente (10), vokalne cikle (10), komorno glasbo (17), koncerte (7), dela za simfonični orkester (5), oratorije in kantate (7), balete (3), dve operi, dela za sintetizator (6), glasbo za gledališče in trak (več kot 30) in že omenjene knjižne monografije (19). Njegov opus je objavljen v številnih domačih (makedonskih) in tujih elektronskih podatkovnih bazah. Samo tale uvod je npr. nastal na podlagi http://e.wikipedija.org/wiki/Dimitrije_Bu%C5%BEarovski (26. 10. 2013).

Knjiga *Istraživačke metodologije aplicirane u muzikologiji/Raziskovalne metodologije, aplicirane v muzikologiji* (130 str.) je izšla (prva izdaja) v Skopju leta 2012. Izdala jo je – zlasti za glasbene tiske dokaj relevantna – založba Nota iz Knjaževca, natisnila pa Štamparija Popović iz Zaječarja v nakladi 300 izvodov. Poleg glavnega in odgovornega urednika Ljubiše Stojanovića sta v kolofonu pomembna podatka o recenzentih;

to sta prof. državne univerze v Arizoni Jerry Humphrey in kolegica D. Bužarovskega, profesorica Visoke šole za strokovne študije in vzgojitelje v Šabcu, dr. Milena Đurković Pantelić. Diagrame, tabele in grafikone, prav tako pa tudi tehnični del besedila in indeks je prispevala dr. Trena Jordanoska. Knjiga je še dodatno zanimiva tudi za naš in mednarodni – ne le nekdanji jugoslovanski – prostor tudi zato, ker je izdana v srbskem jeziku in latinici. Vsebina zajema vse od avtorjevih zahval in uvoda, prek uporabljenih pojmov in terminov, predmeta in teme same, (uporabljene) metode (ta je med drugim zaradi naslova, vsebine in oblike knjige tudi njen najobsežnejši del – str. 33–112), do faz raziskovalnega procesa, citirane literature in pojmovnega indeksa, seznama uporabljenih besed. Če je že avtorjev uvodni del (str. 7–31) s poglavjema Pojmi in termini ter Predmet/tema obogaten s številnimi slikami, grafi in diagrami, morem iz tega izluščiti vso avtorjevo pripadnost Descartesovi filozofiji. Saj je francoski filozof, matematik, fizik, učenjak in častnik Rene Descartes (1596–1650) v svoji *Razpravi o metodi* (1637; izšla je v seriji njegovih filozofskih esejev) kdaj že uporabil vse najvišje oblike vsebine eksaktne matematike in fizike za obravnavo vseh tovrstnih vprašanj, merjenj, dokazov, analiz, statistike itd. »Mislim, torej sem« je bilo Descartesovo vodilo med eksaktnimi znanostmi in filozofijo. Tu je še delo angleškega filozofa, pisatelja in politika Francisa Bacona (1561–1626), ki je v *Novem organonu* (*Novum Organum*; 1620) »svojo« dedukcijo označil za uporabno le v logiki in matematiki, ne pa v naravoslovju. Tako so Baconovi poskusi in zakoni, ki jih v tem primeru dobimo induktivno kot posplošitve neznanske

množice posamičnih opazovanj, aktualni tudi za glasbo, njeno umetnost in znanost: od množice ustvarjalcev in izvajalcev do še večjih množic poslušalcev in konzumentov? Seveda so *Raziskovalne metodologije* D. Bužarovskega razpete od kasnejšega predmeta do obravnavane teme: potreba, pomen in cilj, predpostavke, problem, raziskovalna vprašanja, hipoteza, indikatorji in spremenljivke – odvisne in neodvisne, kontinuirane in diskretne, nominalne, ordinalne, intervalne in racionalne – do arbitrarnosti kategorizacije. Ker je že omenjeno tretje poglavje (Metoda) najobširnejše, iz njega lahko razberemo s številnimi matematičnimi in fizikalnimi izračuni v jeziku najvišje matematike populacijo, vzrok in vzorčenje, kvantitativne in kvalitativne metode in na koncu še raziskovalne instrumente. Med njimi so tudi za glasbo najbolj uporabni test, anketa in intervju; tako kot v vsej knjigi z veliko nazornimi primeri. V zadnjem poglavju z naslovom *Faze raziskovalnega procesa* so z metodološkim in didaktičnim namenom podani še planiranje, eksplikacija (tj. razvoj), elaborat in idejna skica, kontrola kot pilot raziskovanje, zbiranje in obdelava podatkov in zaključno delo – doktorska disertacija. Bogato – da ne zapišem pionirsko – delo je eno redkih, na katerega lahko računajo tudi slovenski glasbeni raziskovalci in znanstveniki. Avtorju je na podlagi številnih navedenih gradiv in citatov treba ne le verjeti, ampak mu v popolnosti tudi zaupati. Prav tako je treba omeniti številne umetniške in znanstvene prakse D. Bužarovskega, ki jih nenehno preverja v evropskem in svetovnem prostoru tako na področjih filozofije in muzikologije kot tudi glasbene (po)ustvarjalnosti.

Istorija estetike muzike/Zgodovina glasbene estetike (Niš, 2013) je najnovejše delo istega avtorja, prof. dr. Dimitrija Bužarovskega, ki je poleg redne profesure na FMU UCIM v Skopju tudi redni gostujoči profesor na Fakulteti za umetnost Univerze v Nišu. Verjetno je tudi zato to njegovo delo izšlo v srbskem jeziku in latinici, četudi je po besedah avtorja (na predstavitvi knjige v Nišu 11. oktobra 2013) prva različica knjige izšla v elektronski obliki in v angleškem jeziku še pred leti, ko je avtor kot predavatelj in podoktorski študent bival in deloval v Veliki Britaniji in ZDA. Vse to lahko razberemo tudi iz imen kar štirih, zdaj že pokojnih recenzentov knjige iz Skopja in Beograda – Dragoslav Ortakov in Tomislav Zografski (oba iz Skopja oz. z UKIM) in Vlastimir Peričić in Milan Damjanović (oba iz Beograda oz. z Univerze za umetnost). V okviru te zavidljive avtorjeve kariere lahko umeščamo tudi kontekst knjige, saj prav ta pomeni obol delovanja (bitja in žitja) D. Bužarovskega. Glasbena estetika je tudi srž njegovih številnih razprav, predavanj in marsikatero druge knjige.

Zadnja knjiga D. Bužarovskega je izšla v nakladi sto izvodov v uredništvu Dragana Tomića, lektorice Verice Novakov, vnos besedila in indeks imen je opravila dr. Trena Jordanoska, opremo knjige (227 str.) je prispeval Miljan Nedeljković, grafično oblikovanje naslovnice pa Sanja Dević. Delo je natisnila MB Grafika iz Niša. Knjiga je napisana kronološko: od začetkov do danes. Kje drugje naj bi v tem primeru avtor Bužarovski začel kot ravno pri mitih kot tovrstnem pred antičnim (estetskim) mišljenjem in zavestjo? Po uvodu (str. 9–12), v katerem avtor razloži predmet in metodo zgodovine glasbene estetike, geografski limit okcidentalne (tj. zahodni del antičnega sveta) in generative (ta raziskuje tvorbo povedi in tvorilno sposobnost govorečih) v glasbeni estetiki, sledijo šele prvi začetki res prave glasbene estetike v antični Grčiji in Rimu. V nadaljevanju (str. 15–51) so torej v zaporedju od začetkov – mita kot naivnega filozofiranja (Apolon, Hermes, Marsija, Orfej, Amfion idr.) – na vrsti še problem koncepta, Pitagorejci – prvi v vsem (mundum regunt numeri; Pitagora, Heraklit, Filolaus, Arhit idr.), Platon – glasba kot posnemanje (Platonovi dialogi v *Državi*, *Zakonih*

in *Timeusu*), Aristotel – emocije in prosti čas (analiza *Poetike* in *Politike*), peripatetiki – modifikacija tradicije (Teofrast in Aristoksenova *Harmonija*), V senci velikih sistemov (papirus iz Hibeha, Evklid in sofisti), rimsko obdobje – ohranjanje teoretske tradicije (helenistična in rimska glasbena kultura, epikurizem in Filodemus, Nikomahusov *Privočnik*, Quintilianusova *De musica*, Ptolemej, Plotinove *Eneade*). V naslednjem poglavju se avtor v okviru prikaza srednjeveške zgodovine glasbene estetike (str. 55–74) dotakne zgodovinsko-druženega in kulturno-glasbenega fona estetskih dogajanj s karakteristiko glasbene kulture, filozofsko estetskega backgrounda (sholastika in teorija o lepem), prenosa antičnega mišljenja v srednji vek (Avgustinova *De musica* in Boetijusova *De institutione musica*), obdobja epigonstva (Kasiodorus, Izidor iz Seville, Beda Venerabilis, Alkuin, Raban Maur, Aurelijan iz Reoma), začetka razkola – polifonije (Erigena, *Musica enchiridiadis*, Gvidova *Micrologus* in *Epistola*), gotike – glasbe, nasprotne teoretskim dogmam (de Vitry, Muris iz Liega, Beldemandis, Anselmus, Ugolino iz Orvieto, Grochejeva *De musica*, Dante). V renesansi naj bi bila estetika že v službi glasbe (str. 77–95): afirmacija humanizma in pestrost glasbene kulture (spremembe v duhovni sferi – humanizem in individualizem, uomo universale, formiranje akademij), glasbene novosti (glasbene oblike, razvoj inštrumentalne glasbe, pojava harmonije, vrh vokalne polifonije, tisk partitur), zgodnja renesansa – platonizem in glasbeni priročniki (Kardinal iz Cuse in Marsilio Ficino – neoplatonizem, florentinska akademija, Tinctorisova *Summa*, Gaforijeva *Practica Musicae*, Bonaventura), 16. stoletje – čas teoretskih spopadov in delitev (Coclikov *Compendium*, Aaronov Thoscanello), Artisu contra Galilei contra Zarlino (Zarlinovi *Institutioni* in *Sopplimenti*, Galilejev *Dialogo*, Artusijevi *Imperfettioni*) in veliki razkol ter duhovna glasba – estetika protestantizma (Zwingly, Calvin, Luther, tridentinski koncil, Roterdamski). V poglavju od podpore do izraza – v estetiki 17. in 18. stol. (str. 99–139) se najprej pojavi glasbeni barok – začetek zlate dobe zahodnoevropske glasbene kulture (Bukofzerjeva klasifikacija razlik med barokom in renesanso, nove oblike, novi žanri – opera in balet), estetika v duhu racionalizma in razsvetljenstva (filozofsko estetske značilnosti obdobja, klasifikacija teoretskih del, prve glasbene zgodovine), Francija v 17. stol. – emocije in matematika (Descartesov *Compendium*, Mersennovi *Harmonie Universelle* in *Questions Harmoniques*, Andre Maugras), Nemčija v 17. stol. – univerzalna glasba (Lippiusov *Synopsis*, Keplerjevi *Harmonices Mundi*, Kircherjeva *Musurgia Universalis*, Leibniz, Praetorius, Printz), Italija v 17. in 18. stol. – razprava okrog opere (*stile rappresentativo*, Peri, Caccini, Doni, Monteverdi, Saint-Evremond, Muratori, Algarotti, Marcello, Metastasio, Arteaga), Francija v 18. stol. – k izraznosti glasbenega dela (Du Bos, Batteux, Burdelot/Bonnet, Andre, Rameau, D'Alembert, Rousseau, Chabanon, De la Ceppe), Anglija v 18. stol. – empirizem in glasbena estetika (Hutcheson, Addison, Harris, Webb, Avison, Smith, Home, Beattie) in Nemčija v 18.

Bužarovski Dimitrije – od *Raziskovalnih metodologij, aplikiranih v muzikologiji* (2012) do *Zgodovine glasbene estetike* (2013)

stol. – oblikovanje znanstvene discipline (Kuhnau, Mattheson, Scheibe, Walther, Baumgarten, Sulzer, Forkel, Schubart). V predzadnjem poglavju (str. 143–158) je med Kantom in Heglom na vrsti (prvi) del sodobne glasbene estetike: glasbeni klasicizem in nemška klasična filozofija (monumentalnost oblik, dominacija inštrumentalne glasbe, idealizem in transcendentizem), Kantove sodbe okusa v glasbi na dnu hierarhije umetnosti (Kantovi estetski odnosi iz *Kritik der Urteilskraft/Kritika razsodne moči*), reafirmacija glasbe v romantični estetiki (brata Schlegel, Herder in Schelling), Heglova dialektizacija glasbe – glasba v vzponu k absolutnemu duhu (glasbene triade iz Heglove Estetike) in konec velikih sistemov – glasba kot volja (glasba v Schopenhauerjevem *Die Welt als Wille und Vorstellung/Svet kot volja in predstavljanje*). V zadnjem, najsodobnejšem delu – poglavju zgodovine glasbene estetike (str. 161–207) pa avtor Bužarovski obdela še sodobno glasbeno estetiko. Ta se pne od uvodne multiplikacije slogov in estetskih smeri (vzpostavljanje kulturnih in glasbenih razmer v sodobni glasbeni umetnosti, cepljenje filozofskoteoretskih orientacij, formiranje psihologije in sociologije glasbe), estetika formalizma – lepo v glasbi kot avtohtona entiteta (Herbart, Hanslickova razprava *Von Musikalisch-Schönen/Od glasbeno lepega*), psihološka estetika – obračanje k subjektu (Fechner, Helmholtz, avdiometrija, *Einfühlungstheorie/teorija možnega, Volkelt*), estetika in sociologija – glasba in družba (marksistična estetika, Lunačarski, Asafjev, Lukacs, Lissa, Bloch, Adorno), semantična šola – glasba kot

jezik (Susanne Langer in *new key/novi ključ*, teorija informacije, Meyer, Coons, Kraehenbuehl, Mache), fenomenološka glasbena estetika – k slojevitosti glasbenega dela (Mersmann, Schenker, Halm, Hartmann, Ingarden) do sklepnega, od pitagorizma do agnosticizma (Danckert, Busoni, Brelet, Jankelevitch). Avtor sklene knjigo z bibliografijo uporabljenih in citiranih del (str. 209–211), ki glede na obseg samo še utrjuje tezo o stvarno poglobljenem in tehtnem delu za marsikatero in ne le za makedonsko ali srbsko nacionalno muzikologijo oz. glasbeno estetiko; to v zadnjem času tako pomembno muzikološko (znanstveno in pedagoško) disciplino. Da je omenjeno delo D. Bužarovskega res sad njegovega vseživljenjskega ukvarjanja z glasbeno znanostjo, pokaže epilog k makedonski izdaji iz leta 1989, v katerem avtor opozori na to; spet drugi (iz leta 2013) pa o aktualnosti omenjenega dopolnjenega in izpopolnjenega besedila. Citiranost številnih imen (indeks, str. 219–227) utrjuje že uveljavljeno prakso podobnih del.

Ob vseh teh ugotovitvah avtor na koncu še enkrat utrdi svojo tezo, da glasbena estetika spada med teoretske muzikološke discipline, ki omogočajo filozofsko metodološko podlago v teoretski in praktični glasbeni dejavnosti. Na žalost to disciplino za sedaj poučujejo samo na nekaterih fakultetah in akademijah ter muzikoloških katedrah. Slovenci smo v tem kar v precejšnji prednosti, saj je glasbena estetika že dolgo časa neke vrste trdna prvina naše muzikologije.